

«Məhkəmələr və hakimlər haqqında» AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Bu Qanun AR-da ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədilə AR Konstitusiyasında təsbit olunmuş müstəqil məhkəmə hakimiyyəti yaratmağa yönəlmişdir.

TƏLİMÇİ: RIZVAN FIKRƏTOĞLU

**BİRİNCİ BÖLMƏ
MƏHKƏMƏLƏR**

I fəsil

MƏHKƏMƏ HAKİMİYYƏTİ

Maddə 1. AR-da məhkəmələrin təsis olunması

AR-da AR-ın qanunları ilə təsis edilmiş AR məhkəmələri fəaliyyət göstərirlər. AR Konstitusiyasının 125-ci maddəsinin VI hissəsinə uyğun olaraq məhkəmələrin səlahiyyətlərinin dəyişdirilməsi məqsədilə:

1. müəyyən olunmamış hüquqi üsulların tətbiq edilməsi
2. fəvqəladə məhkəmələrin,
3. eləcə də xarici dövlətlərin, - Konstitusiyada bu ifadə yoxdur!
4. yaxud bu qanunla nəzərdə tutulmayan qaydada məhkəmələrin yaradılması qadağandır. - Konstitusiyada bu ifadə yoxdur!

AR Konstitusiya Məhkəməsinin (bundan sonra — Konstitusiya Məhkəməsi) fəaliyyəti və hakimlərinin statusu **«Konstitusiya Məhkəməsi haqqında»** AR-ın qanunu ilə müəyyən olunur.

Maddə 3. Məhkəmələrin vəzifələri

AR məhkəmələrinin fəaliyyəti yalnız ədalət mühakiməsinin və qanunvericiliklə müəyyən edilmiş **hallarda və qaydada** məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsinə yönəldilmişdir.

Məhkəmələr ədalət mühakiməsini həyata keçirərkən AR Konstitusiyasında təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquqlarını və azadlıqlarını, mülkiyyət formasından asılı olmayaraq bütün müəssisə, idarə və təşkilatların, siyasi partiyaların, ictimai birliklərin, digər hüquqi şəxslərin hüquqlarını və qanuni mənafələrini **hər cür qəsdlərdən və qanun pozuntularından müdafiə edir**, AR-ın Konstitusiyasında və bu qanunda nəzərdə tutulmuş digər vəzifələri həyata keçirirlər.

Məhkəmələrin üzərinə ***başqa vəzifələr qoyulması yolverilməzdir.***

Maddə 4. Məhkəmələrdə işlərə baxılması

Məhkəmələrdə işlərə:

1. birinci instansiya,
2. Apellyasiya,
3. kassasiya instansiyaları üzrə baxılır.

AR qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada
AR məhkəmələrində işlərə kollegial və hakim tərəfindən təkbaşına:

- birinci instansiya məhkəməsində işlərə **təkbaşına və ya üç hakimdən** ibarət tərkibdə
- appelyasiya və kassasiya instansiyası məhkəməsində **üç və ya daha çox hakimdən** ibarət tərkibdə baxılır.

Məhkəmələr işlərə baxarkən AR-ın Konstitusiyasını, qanunlarını və digər qanunvericilik aktlarını, eləcə də AR-ın tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələri rəhbər tuturlar.

Məhkəmələrdə işlərə baxılarkən **məhkəmə iclasının protokolu aparılır.**
Məhkəmə iclasının gedişini və məhkəmə istintaqı zamanı aparılan prosesual hərəkətləri qeyd etmək üçün texniki vasitələrdən istifadə edilə bilər.

Maddə 5. Məhkəmələrin qərarları

Məhkəmələr baxılmış işlər üzrə **Azərbaycan Respublikası** adından **qətnamələr, hökmlər, qərardadlar və qərarlar** (bundan sonra — qərarlar) çıxarırlar.

Məhkəmələrin bütün qərarları qəbul olunduğu gündən bir aydan gec olmayaraq anonimləşdirilməklə elektron qaydada yayılmalıdır.

AR-ın qanunvericiliyi ilə müəyyən edilmiş qaydada *qanuni qüvvəyə minmiş bu qərarlar AR ərazisində bütün fiziki və hüquqi şəxslər tərəfindən **mütləq, vaxtında və dəqiq icra** olunmalıdır.*

Qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının icra edilməməsi AR qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş məsuliyyətə səbəb olur.

II fəsil

ƏDALƏT MÜHAKİMƏSİNİN HƏYATA KEÇİRİLMƏSİNƏ DAİR ƏSAS MÜDDƏALAR

Maddə 7. Hər kəsin qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi

AR Konstitusiyasının 25-ci maddəsinə uyğun olaraq AR-da ədalət mühakiməsi irqindən, milliyyətindən, dinindən, dilindən, cinsindən, mənşəyindən, əmlak vəziyyətindən, qulluq mövqeyindən, əqidəsindən, siyasi partiyalara, həmkarlar ittifaqına və digər ictimai birliklərə mənsubiyyətindən asılı olmayaraq **hər bir şəxsin qanun və məhkəmə qarşısında hüquq bərabərliyi əsasında həyata keçirilir.**

Maddə 8. Ədalət mühakiməsinin hakimlərin müstəqilliyi təmin edilməklə, heç bir məhdudiyət qoyulmadan, faktlara əsasən, qərəzsiz, ədalətlə və qanunlara müvafiq həyata keçirilməsi

Ədalət mühakiməsi hakimlərin müstəqilliyi təmin edilməklə, heç bir məhdudiyət qoyulmadan, **faktlara əsasən, qərəzsiz, ədalətlə və qanunlara müvafiq həyata keçirilir.**

Maddə 9. Məhkəmə icraatına müdaxilənin və məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsinin yolverilməzliyi

Hər hansı bir şəxs tərəfindən, hər hansı bir səbəbdən bilavasitə, yaxud dolayı yolla məhkəmə icraatına məhdudiyyət qoyulması, təsir, hədə və müdaxiləedilməsi, habelə məhkəməyə hörmətsizlik göstərilməsi, yaxud aşkar etinasızlıq göstərildiyini bildirən hərəkətlər edilməsi yolverilməzdir və AR-ın qanunvericiliyinə müvafiq surətdə məsuliyyətə səbəb olur.

Maddə 10. Müdafiə hüquqlarının təmin edilməsi

AR vətəndaşlarının, onun ərazisində yaşayan xarici vətəndaşların, habelə vətəndaşlığı olmayan şəxslərin AR-ın Konstitusiyasında və digər qanunlarda nəzərdə tutulmuş hüquq və azadlıqlarının, hüquqi şəxslərin qanuni mənafeələrinin hər cür qəsdlərdən və qanun pozuntularından məhkəmə icraatının istənilən mərhələsində məhkəmə müdafiəsi hüququ təmin olunur. Heç kəs məhkəmə müdafiəsi hüququndan məhrum edilə bilməz.

Şübhə edilən, təqsirləndirilən şəxsin

qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş vasitələrlə müdafiə hüququna, o cümlədən tutulduğu, həbsə alındığı, cinayət törədilməsində ittiham olunduğu andan müdafiəçinin köməyindən istifadə etmək hüququna təminat verilir.

AR Konstitusiyasının 61-ci maddəsinin (Maddə 61. Hüquqi yardım almaq hüququ) II hissəsinə uyğun olaraq qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir.

Maddə 11. Təqsirsizlik prezumpsiyasının təmin edilməsi

Ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən AR Konstitusiyasının 63-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş təqsirsizlik prezumpsiyası prinsipinə riayət olunması təmin edilir.

Maddə 12. Məhkəmə icraatının açıq aparılması

AR Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin (Maddə 127. Hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri) **V hissəsinə əsasən işlərə məhkəmənin qapalı iclaslarında baxılması halları istisna olmaqla, bütün məhkəmələrdə işlərin icraatı açıq aparılır.**

Qanunda nəzərdə tutulmuş hallar istisna olmaqla, cinayət işlərinin **qiyabi məhkəmə icraatına yol verilmir.**

Bütün hallarda məhkəmələrin qərarları açıq elan edilir.

Maddə 13. Məhkəmə icraatının çəkişmə prinsipi əsasında həyata keçirilməsi

AR-da məhkəmə icraatı **tərəflərin hüquq bərabərliyi təmin olunmaqla**
AR Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin (*Maddə 127. Hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri*) **VII**
hissəsinə uyğun olaraq çəkişmə prinsipi əsasında həyata keçirilir.

Maddə 14. Məhkəmə icraatının aparıldığı dil

Məhkəmə icraatının aparıldığı dil AR Konstitusiyasının 127-ci maddəsinin
(Maddə 127. Hakimlərin müstəqilliyi, ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinin əsas prinsipləri və şərtləri) **X hissəsində müəyyən edilir.**

Məhkəmə icraatının aparıldığı dili bilməyən şəxslərin hüquqlarının hər hansı şəkildə məhdudlaşdırılması yolverilməzdir.

AR-ın qanunvericiliyi ilə nəzərdə tutulmuş hallarda hər kəsin tərcüməçinin xidmətlərindən pulsuz istifadə etmək hüququ təmin edilir.

III fəsil

AR-IN MƏHKƏMƏ SİSTEMİ

Maddə 19. Ədalət mühakiməsini həyata keçirən məhkəmələr

AR-da ədalət mühakiməsini AR-ın məhkəmə sistemində daxil olan aşağıdakı məhkəmələr həyata keçirirlər:

1. rayon (şəhər) məhkəmələri;
2. ağır cinayətlər məhkəmələri;
3. NMR-ın ağır cinayətlər məhkəməsi;
4. hərbi məhkəmələr;
5. inzibati-iqtisadi məhkəmələr
6. NMR-ın Ali Məhkəməsi;
7. apellyasiya məhkəmələri;
8. AR-ın Ali Məhkəməsi (bundan sonra — Ali Məhkəmə).

AR-ın məhkəmə sistemi daxilində qanunla müəyyən edilmiş qaydada digər məhkəmələr də yaradıla bilər.

AR-ın məhkəmə sistemində daxil olan məhkəmələrin hakimlərinin ümumi sayı Azərbaycan AR-ın 109-cu maddəsinin 32-ci bəndinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilir.

AR-ın hər bir məhkəməsi müstəqil hüquqi şəxsdir və onun AR Dövlət gerbinin təsviri olan möhürü vardır.